

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 124

מסכת בבא קמא ע"ב-ע"ח

בס"ד, כ' תשרי תשס"ב

השבוע בגליון

■ כנר צפתי ברחובות דמשק
■ הודאת בעל דין - "דרך ללא מוצא"
■ דינו של הגונב ספר תורה משוכח
■ אתרוג פשוט תמורת אתרוג מהודר

■ המספר הסידורי באוזן הפרה מן ההיבט ההלכתי
■ החרם של בית הדין של קהילת בריסק
■ חברא קדישא שקברו מת ביום טוב

■ כיצד נבחר את רמת חיינו הכלכלית
■ מעלת לימוד תורה מתוך הדחק
■ תלמיד חכם אינו רשאי להתענות
■ עשיית בתי תפילין מעורות שוורים בכורים

דבר העורך

כשה"חפץ חיים" הפך לשותף

ראדין.

שמה של העיירה הזעירה הזו נישא בפי כל, בזכות רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל ששמה נכרך בשמו. גדלותו וצדקותו הנשגבה של החפץ חיים זצ"ל, הלא הם כתובים בספרים הרבים שנכתבו על אותו צדיק. בתקופת ימי הקיץ שמענו מהגאון רבי אברהם פולק שליט"א, מנהלה הרוחנית של ישיבת סלבודקא, עובדה מפליאה ששמע מנכדו של ה"חפץ חיים" זצ"ל, המאפשרת לנו להציץ אל מאחורי הפרגוד, ולהתפעל מאורח פעולתו ומעדינות נפשו הטהורה, של ה"חפץ חיים" בהנהגתו עם בני ביתו, תוך עמידה על קוצו של יו"ד מבלי לסטות ימין ושמאל מדרכו הקדושה. ובכן, מעשה שהיה כך היה.

רבינו ה"חפץ חיים" מעולם לא היה עתיר נכסים. להיפך, בבית קטן ודל התגורר מאור האומה, בפשטות ובצניעות שאין דומה לה. ויהי היום, ובתו שבגרה, נישאה לבחור בן עליה, אולם, מחמת מחסור באמצעים ובממון לרכישת בית נפרד לבני הזוג, קבעו את משכנם בעליית הגג בביתו של ה"חפץ חיים".

מספר שבועות לאחר הנישואין, הבחין ה"חפץ חיים", כי בתו, עומדת ומתפללת בהתרגשות, כשהיא אוזנת בידיה **סידור חדש**. כן, סידור חדש, בוחק ומבריק. כאשר סיימה את תפילתה, פנה אליה אביה הדגול כשפניו עוטות תמיהה ושאלה, כיצד התגלגל לידה סידור חדש זה, שערכו אינו פחות.

"סידור זה קנה לי בעלי, כפי שכל בעל קונה סידור חדש לרעייתו הצעירה", השיבה. שוב התפלל ה"חפץ חיים" ושאל: "וכי למה לך בתי היקרה סידור חדש? כלום, אינך מסתפקת בסידורך הישן והטוב?".

ניסיונותיה של הבת לסבר את אוזנו, לא הועילו. היא ניסתה להסביר לו, שבסידור חדש מתפללים בהתרגשות המשך בעמוד הבא

דף עב"א דלא אכלי בשרא דתורא

כיצד נבחר את רמת חיינו הכלכלית?

לפני מספר שנים סיכמו ביניהם בעל פה אברך ירושלמי ויהודי שנהנה מיגיע כפיו, על הסכם "יששכר וזבולון", שלפיו, מידי חודש בחודשו האברך הדחוק במזונותיו יקבל סכום הגון לפרנסתו, ובתמורה, זכות לימוד התורה תיזקף גם לטובת התומך הנדיב. כעבור תקופה מסויימת, ביקש האברך לבטל את ההסכם, אחר שלדבריו, עשה חשבון נפש והחליט, שלימוד תורה מתוך הדחק עדיף עשרות מונים על לימוד תורה מתוך הרווחה. הרה"ג ר' פנחס זביחי שליט"א שמביא נידון זה (שו"ת "עטרת פז" ח"א כרך ג חו"מ סי' ט"ז), מונה בתחילת דבריו מקורות רבים מדברי חז"ל, המאריכים והמפליגים בשבחיו של העוסק בתורה מתוך הדחק, וביניהם, את דברי רבי יהודה בריה דר' חייא (סוטה מט"א), ש"כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפילתו נשתמעת. כמו כן אמר רבי אבהו (שם) ש"משביעין אותו מזיו השכינה", ו"אף אין הפרגוד ננעל בפניו", כדברי ר' אחא בר חנינא (שם). ויש איפוא לברר, האם אכן ראוי לאדם ללמוד תורה מתוך הדחק גם כאשר עומדת בפניו האפשרות ללמוד תורה מתוך הרווחה.

מאכליו של לומד תורה: בעל ה"אגרות משה" (וי"ד ח"ד סי' ל"ז), שדן גם בנושא דומה, מציין את דברי רב נחמן בסוגייתנו, כי הכרעתו בעניין מסויים לא היתה מתוך יישוב הדעת, משום "דלא אכלי בשרא דתורא". כלומר, מאחר שהיה שרוי בתענית (תוס' ד"ה "דלא"), לא היה באפשרותו לאכול בשר בקר, ומשום כך לא עלה בידו לעיין כנדרש בנידון שהובא בפניו. הרי לנו, שאכילת מאכלים המטיבים עם בריאות האדם והמוסיפים כח להוגה בתורה, משפרת את איכות לימודו. לפיכך, מאחר שמחובתו של לומד התורה ללמוד באיכות הגבוהה ביותר, כאשר עומדת בפניו אפשרות ללמוד מתוך הרווחה, אל יכניס עצמו לחיי דחק העלולים לפגוע בלימודו.

מעלת לימוד תורה מתוך הדחק: אמנם, כאמור, פעמים רבות שיבחו חז"ל את הלומדים תורה מתוך הדחק. אולם, כפי שניתן ללמוד מדברי רש"י (סוטה שם, ד"ה "לחם צר"), האומר: "במי הכתוב מדבר? במי שמזונותיו קשין עליו, ואף על פי כן יושב ועוסק בתורה", אין על הלומד תורה להביא את עצמו למצב של לימוד תורה מתוך הדחק. ואילו חז"ל שיבחו את זה שמזונותיו אינם מצויים, ובכל זאת הוא עוסק בתורה.

תלמיד חכם אינו רשאי להתענות: אכן, פסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' תקע"א סעי' ב'): "תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית, מפני שממעט במלאכת שמים". כך גם מביא ה"ביאור הלכה" (סי' תקע"א) בשם "המקובל האלקי חסידא קדישא הרב ר"י לוריא אשכנזי ז"ל... כל מה שתמצא בסיגופים וכו' לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה אבל מי שתורתו אומנתו ויודע דעת ויראת ד' לא יחלש ולא יתבטל מלימודו".

מעניין גם לציין את תשובתו של הגר"ח מוואלאז'ין זצ"ל ("מעשה רב" שאלתא נ' עמ' ט"ו), שיעץ לתלמיד חכם לקבל את הצעת התמיכה הנכבדה שהוגשה לו על ידי יהודי אמיד, תמורת שיתופו בשכר לימוד התורה. זאת, משום שדחיית ההצעה עלולה להראות כצרות עין מצד התלמיד חכם, המוכן ללמוד תורה חצי יום, ובלבד שמלוא שכר לימוד התורה ייזקף לזכותו. לעומת זאת, הסכמה להצעת העשיר תגרום לו לעסוק בתורה יום שלם, ונמצא שם שמים מתרבה על ידו, וזוהי המטרה העיקרית לקיום המצוות.

לעילוי נשמת הר"ר משה גרינפלד ז"ל

ב"ר חיים יהודה ז"ל נלב"ע כ"ג אלול תשס"א ליום השלושים לפטירתו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נשמת אדם

נר ה'

דף ע"ה ע"ב שו"ת שאלה ראיה

עשיית בתי תפילין מעורות שוורים בכורים

כידוע, בהמה טהורה בבעלותו של יהודי, שממליטה בכור זכר, הוולד אסור בשחיטה ובשרו אסור באכילה. בזמן שבית המקדש היה קיים, הוקרב הבכור על גבי המזבח. בימינו, ניתן להשתמש בבכור זה רק אם הוא נולד בעל מום או שנעשה בעל מום לאחר לידתו, באופן שאין הוא ראוי להקרבה כקרבן.

מדין תורה, הבכור מותר בהנאה גם אם הוטל בו מום במזיד (ע"י ש"ד יו"ד סי' ש"ג ס"ק ב'). אולם, חכמים קנסו את בעליו שלא ינה ממנו עד שיפול בו מום מעצמו (י"שולחן ערוך" שם, סעי' א'). ולא זו בלבד, אלא חז"ל גם גזרו, שאף בכור שיש בו מום מובהק, כגון, שנקטעה רגלו, או שהתעוורה עינו, אין לשחוט אותו שלא על פי שלושה חכמים שיורו, כי אכן הבכור ירד מקדושתו. ואם שחט בלא הוראתם, קנסוהו חכמים, שלא ינה מן הבכור השחוט (שו"ע שם, סי' ש"ג סעי' א'). יוצא איפוא, שאם שחט בכור שאינו בעל מום, אסור הוא בהנאה, הן מדאורייתא והן מדרבנן. מדאורייתא, משום שהוא ככל קרבן שנשחט מחוץ לבית המקדש, שאסור בהנאה. ומדרבנן, שגזרו איסור הנאה אפילו על בכור בעל מום שנשחט בלי בדיקת חכם.

דינים אלו אקטואליים ביותר גם בימינו. שכן, הלכה למשה מסיני, שבתי התפילין ורצועות התפילין יהיו מיוצרים מעור בהמה טהורה בלבד (שו"ע או"ח סי' ל"ב סעי' ל"ז). בפועל, יצרני התפילין משתמשים לעשיית בתי התפילין בעור ראש הבקר. אלא, שהיצע עורות הבהמות הטהורות שנשחטו בבתי מטבחים המקפידים שלא לשחוט בכורות, נמוך מן הביקוש הרב לתפילין. עקב כך, גדולי הפוסקים נדרשו לדון, אם יש מקום להתיר את השימוש בעורות בהמה, שאין וודאות כי הם אינם עורות בכור.

על חומרת הבעיה עמדנו בשיחה עם הגאון רבי יוסף י. אפרתי שליט"א, ראש בית המדרש במכון לחקר החקלאות על פי ההלכה. מדבריו עולה, כי היקף בעיה זו הינו רחב ביותר, מאחר שממוצע ההמלטה של בהמה הוא 3.3 וולדות. חישוב פשוט מעלה, כי שישית מן הבהמות הנשחטות הם בכורים זכרים.

היו שביקשו להתיר את השימוש בעורות שאין מידע אם עורות בכור הם אם לאו, על פי דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "שחיטה שאינה ראויה") מהם עולה, כי בכור בהמה שונה מכל הקרבנות בכך, שלאחר שחיטתו מחוץ לבית המקדש שוב אינו נחשב כקרבן. ואם כן, לאחר שחיטת הבכור, על אף שאסור לעשות כן, אין הוא קדוש בקדושת קרבן [אם היה הבכור נותר קדוש, היה זה "ספיקא דאורייתא לחומרא"]. נותר בידינו, איפוא, איסור ההנאה שגזרו חכמים. ומאחר שאין בידינו מידע, כי העור שלפנינו הינו עור בכור, יש להקל בו, שהרי "ספיקא דרבנן לקולא".

אולם, רוב הפוסקים אינם מתירים לסמוך על סברה זו, מאחר שלדעתם, גם לדעת התוספות, דינו של בכור שנשחט הוא ככל קרבן, שאין השחיטה מפקיעה את קדושתו (ע"י "שדה חמד" ח"ו מערכת בכור בהמה ס"ק ה', שו"ת "משב"ב דברי" סי' ע"ד י"ע").

המספר סידורי באוון הפרה מן ההיבט ההלכתי: אחד הנימוקים המעניינים שהועלה להתיר את השימוש בעורות אלו, מסתמך על העובדה, שעל פי החוק, לכל ראש בקר מוצמד מספר סידורי, התלוי באוון דרך נקב שאורכו שמונה מילימטרים ורוחבו חמישה מילימטרים. לפיכך, כל הבהמות בעלי מומין הן, וממילא, אין כיום בכור תם. אולם, גם היתר זה נמצא כבלתי מספק, מאחר שעל פי החישוב ההלכתי [שאין כאן המקום להרחיבו], חור בגודל זה באוון הבקר, אין בו כדי להופכו לבעל מום הפסול להקרבה (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ט סי' ק"ז).

אכן, בעת שיהודי ירא שמים רוכש תפילין, מלבד איכות התפילין, טיב הפרשיות ודברים נוספים שוודאי חשובים הם, יש לו לוודא, שהעור ששימש לייצור בתי התפילין והרצועות אינו, חלילה, עור בכור האסור בהנאה. בימינו, ניכרת פעילות נרחבת בתחום זה על ידי המכון לחקר החקלאות על פי ההלכה, הפועל בעידוד גדולי הפוסקים, לצמצום בעיה זו ככל הניתן. שליחי המכון מחתימים בעלי רפתות רבים ככל האפשר, על שטר למכירת הקנה והוושט של בהמותיהם שטרם הבכירו לנכרי, וכך הבכור אשר יולד לא יהא קדוש כלל, שהרי הוא גם בבעלות הנכרי.

דף ע"ב אל תשת רשע עד

החרם של בית הדין של קהילת בריסק

מבואר בסוגייתנו, שאדם רשע פסול מן התורה לעדות, שנאמר (שמות כ"א) "אל תשת ידך עם רשע להיות עד". לעניין זה, אדם רשע נחשב מי שבמזיד עבר על איסור מן התורה שחייבים עליו מלקות, וכל שכן אם חייבים עליו מיתת דין. ואם עבר עבירה מן התורה שאין חייבים עליה מלקות, או שעבר עבירה מדרבנן – פסול מדרבנן (י"שולחן ערוך" חו"מ סי' ל"ד סעי' א'). כאחת מן העבירות הללו, מצוין ה"שולחן ערוך" (שם, סעי' ה') "ואפילו עבר על חרם שהחרימו הקהל". אכן, כתב הרמב"ן (ויקרא כ"ב) וראשונים נוספים (רשב"א, הובא בשו"ת הריב"ש סי' רס"ו), שהאיסור לעבור על חרם מקורו מן התורה, והעובר על החרם הרי הוא כעובר על השבועה (קונטרס "משפט החרם" לרמב"ן). אמנם, יש הסוברים, שהאיסור לעבור על חרם הוא מדברי קבלה ולא מן התורה (שו"ת הריב"ש סי' קע"א).

המשך מעמוד קודם

ובחשק רב יותר. שהדפים החדשים נוסכים בה התלהבות שאותה לא זכתה להכיר כאשר התפללה בסידור הישן. אך ללא הועיל.

"הכל נכון", אמר ה"חפץ חיים", "אך שמא תאמרי לי בכל זאת, מה טעם מוצאת את בסידור החדש, יותר מאשר בסידור הישן והטוב?"

מורי ורבותי. רבינו ה"חפץ חיים", שכל דקה מזמנו היתה מחושבת, הקדיש **שעתיים תמימות** לבירור הסוגיה "מדוע, בתי היקרה, את זקוקה לסידור חדש?", ולא נחה דעתו, עד שהוא עזר לבתו לרדת לשורשי נפשה ולעומק מחשבותיה ולהבין, שגם בסידור הישן אפשר להתפלל כהוגן, ואילו היא חשקה בסידור החדש מפני שגם חברותיה קיבלו סידור חדש מבעליהן, ואין היא רוצה להיות שונה מהן.

חינך של אושר ננסך על פניו של ה"חפץ חיים". **האמת, היא הנכס היקר ביותר לנפשו של אדם הדבוק באלוקיו.** ללא מידת האמת, אין אפשרות לתקן את המעוות.

חינך מחד וחינוך מאידך.

כאשר הגיעו השניים למסקנה כי זו, ורק זו, היתה הסיבה לרכישת הסידור החדש, פנה אליה ה"חפץ חיים": "בתי, בתי. עלייך להבין. אתם אינכם יכולים לנהוג כאחרים. הרי אני יודע עד כמה את חפיצה שבעלך יהיה בתורה הקדושה וישקיע את כל ישותו בלימוד התורה. אתם הרי החלטתם למסור את נפשכם, לחיות בצמצום ובדוחק, ובלבד שתקימו בית של תורה. כדי שיוכל בעלך לשבת ברגיעה על התורה ועל העבודה, עלייך להניח לו מכל טרדה ומכל מטלה שניתן להסתדר בלעדיה. אמנם, נכון, כל בקשתך הסתכמה בספר קודש זה, סידור שבו את מתפללת שלש פעמים ביום, ובהתלהבות. אך עלייך לדעת, כי גם רכישה זו, עלולה לטורדו מלימודו. אף שאין מדובר בסכום גבוה במיוחד, אך די בכך שהוא חייב פרוטה לפלוני ושני פרוטות לאלמוני, כדי להפריע את לימודו. אם ברצונכם לבנות את ביתכם על אדני התורה והיראה, אין זה מן הראוי לרכוש סידור, במעות שאין בידכם, כאשר אין זקוקים לו".

חינוך מחד ועדינות נפש מאידך.

עובדה מעניינת זו, די בה כדי לעורר בכל אחד את הרושם והמסר הנוקב, לפיו, לימוד התורה הוא הדבר העליון במעלה ואין שני לו. ה"חפץ חיים" בדרגתו העליונה והרמה, זכה להגיע להשגות גבוהות מעין אלו, שאף הדרשה למימון רכישת סידור חדש, שאגב, מחירו היה יקר מאד לעומת מחירו כיום, עלולה להסיט את אורח החיים הראוי למשפחתו של לומד תורה. אולם, גם אנו לומדי "הדף היומי" יכולים להבין בכך את גודל חשיבות לימוד התורה. אותה שעה, בה קובע אדם עיתים לתורה, היא הדבר היקר ביותר שיכול להיות לבן אנוש. היא היהלום שבכתר, עמוד האש שהולך לפני המחנה, תורת ה'.

כאשר שמענו את סיפור הדברים סברנו, כי לאחר מכן, סב ה"חפץ חיים" על עקבותיו, והסיפור תם ונשלם, אך לא כן. רבינו ה"חפץ חיים" ביצע אותו מעמד **"עסקה כלכלית"** מעניינת. מכיסו, הוא שלף סכום כסף,

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

חרם שהטילו בית הדין של קהילת בריסק, הוליד פסק הלכה מעניין של הרמ"א, שלפיו, למרות שאדם העובר על חרם הרי הוא רשע, באותו מקרה מיוחד, אין להחשיבו כרשע ואין הוא נפסל לעדות, כי אם לעדות אחת בלבד.

היה זה לפני שנים רבות, כאשר התגלע סכסוך בין שני יהודים תושבי קהילת בריסק, והאחד מהם הוציא לעז על חברו. בית הדין שעורב בעניין, הוציא צו המחייב את כל היודע דבר מה בנושא זה, להעיד על כך בפניו בתוך שבוע ימים, וכל היודע עדות בנושא ולא יבוא להעיד בתוך זמן זה, עובר על חרם חמור.

והנה, בתום שבעת הימים הופיעו יהודים אחדים בני העיר, כשבפיהם עדויות בנושא. לכאורה, אנשים אלו נפסלו לעדות מיד, שהרי בכך שידעו להעיד אך הופיעו בפני בית הדין לאחר שבעת הימים הקצובים, הם עברו על החרם שהטיל בית הדין בבריסק, וממילא הם נחשבים לרשעים שפסולים לכל עדות.

אולם, הרמ"א פסק (שו"ת סי' מ"ד), כי במקרה מיוחד זה אין לקבוע כי אנשים אלו פסולים לעדות, למעט לגבי העדות בנושא שעליו באו להעיד. שכן, כידוע (כתובות יח, ב), אין אדם משים עצמו רשע. כלומר, אדם אינו נאמן להעיד על עצמו שפשע, או שעשה מעשה, שבגינו הוא נקרא "רשע". לפיכך, אין אנו מקבלים את דבריהם שיש בפיהם עדות על הנושא הנידון, שהרי אם נאמין להם, הם למעשה מעידים על עצמם שהם רשעים שלא צייתו לפסק בית הדין וחל עליהם החרם. על כן, לכל עדויות אחרות הם נאמנים, למעט לגבי עדות זו שאי אפשר לקבלה, כיון שאין מאמינים להם שהם יודעים דבר מה בנושא זה.

חברא קדישא שקברו מת ביום טוב: זאת יש לדעת, כי גם כאשר אדם עובר עבירה במזיד, אם הוא עם הארץ הסבור שבמעשהו הוא מקיים מצווה, אין הוא נחשב לרשע. כך גם פוסק ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' ל"ד סעי' ד') לגבי אנשי חברא קדישא שלמרות שהזהירם שלא יקברו מתים ביום טוב, ואף נידו אותם כאשר עשו כן, מכל מקום, אם הם חוזרים על מעשיהם אין הם נפסלים לעדות. זאת, משום שבבורותם בטוחים הם כי מצווה גדולה הם עושים, והנידוי של בית הדין לא נועד אלא לכפר עליהם על שנאלצו לחלל את החג לשם ה"מצווה הגדולה".

כנר צפתי ברחובות דמשק: מעניין גם לציין את דברי המבי"ט (שו"ת ח"ג סי' קמ"ט ד"ה "תשובה נראה") על יהודי צפתי, עם הארץ, שהתארח ביום טוב בדמשק שבסוריה, וביום טוב שני של גלויות עמד הלה, שמח וטוב לב, ופרט על מיתרי כינורו מתוך רצון לשמח את העוברים והשבים. היו שביקשו לנדותו, על שזלזל ביום טוב שני של גלויות, אך המבי"ט הבהיר להם, כי מאחר שמעשיו נעשו בשוגג אין להחמיר עמו.

דף עגב תוך כדי דיבור כדיבור דמי

הודאת בעל דין - "דרך ללא מוצא"

סוגייתנו, כסוגיות רבות בש"ס, עוסקת בעניין "תוך כדי דיבור כדיבור דמי". בעבר (גלויות מס' 72, 75, 76, 103) הרחבנו בנושא זה מזוויות שונות. בשורות הבאות נעסוק בהגדרת המושג "עדות", שלו השלכות גם על נושא זה.

כלל קבוע הוא בכל התורה, ש"תוך כדי דיבור כדיבור דמי". כלומר: הזמן הקצר שלאחר עשיית מעשה או אמירה מחייבת, נחשב כיחידת זמן אחת עם המעשה או עם הדיבור שקדמו לו [זמן קצר זה, שיעורו הוא כזמן הדרוש לאמירת המילים "שלום עליך רבי" רבי ומורי" (עיי' רמב"ם שבעות פ"ב הי"ז שגרס "שלום עליך רבי")]. לפיכך, אמנם אדם אינו יכול לחזור בו מעדות שנמסרה על ידו בבית דין, אך אם העד חזר בו תוך כדי דיבור, בטלה עדותו (בטעם הדבר עיי' שם).

והנה, מעשה באדם שנתבע בבית דין על ידי חברו, ובמהלך הדיון הודה הנתבע כי צדקו דברי התובע, אך מיד לאחר מכן הוא חזר בו, בטענה ש"תוך כדי דיבור כדיבור" וזכותו לחזור בו מדבריו.

אמירה נחשבת כיצירת דבר חדש: לכאורה, אדם זה צודק, כפי שגם משמע בפשטות מדברי ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' פ"א סעי' כ"ב). אולם, בעל "יד המלך" (הל' עדות פ"ג, הובא ב"פתחי תשובה" אבה"ע סי' מ"ז ס"ק ג') מבאר בדברי ה"שולחן ערוך", כי אחר שהודה הנתבע בצדקת טענת התובע, שוב אין הוא רשאי לחזור בו מדבריו אפילו תוך כדי דיבור. שכן, רק כאשר האדם יוצר בדיבורו **יצירה חדשה**, כגון: קניין, או נדר, ניתנת לו האפשרות לבטלה בתוך פרק זמן קצר המכונה "תוך כדי דיבור". ברם, הודאתו של הנתבע אינה אלא גילוי דברים שאירעו בעבר, ולפיכך, אחר שנודע לנו מפיו שצודקות טענות התובע והתגלה לנו את שאירע בעבר, אין בכחו להכחיש את הדברים מכאן ואילך, גם לא ב"תוך כדי דיבור". [ועיי' שם שמחלק בין סוגי הודאת בע"ד].

אלא, שמאליה עולה תמיהה רבתי. שהרי לדבריו, גם מעדות לא ניתן יהיה לחזור, שהרי אף היא אינה אלא סיפור על דברים שאירעו בעבר, ואין בה כל יצירת דבר חדש שלא היה קיים עד לרגע מתן העדות. ובסוגייתנו, כך גם במקומות נוספים נאמר, **כי גם עד רשאי לחזור בו מעדותו בתוך כדי דיבור**. מוכח, איפוא, שכל אדם רשאי לחזור בו מדבריו תוך כדי דיבור.

לשאלה זו מתייחס בעל "יד המלך" בעצמו, המבאר (נע"פ דברי הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז הל' ז'), שעדות אינה מוגדרת כסיפור דברים, אלא כיצירה חדשה. כדי להבין את דבריו, המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

כערך מחצית שוויו של הסידור, והניחו על השולחן. "כעת", אמר לה, "עלינו למצוא את הדרך הראויה כיצד להחזיר את הגלגל אחורנית בצורה הנאותה ביותר". בחכמתו הרבה ביקש ה"חפץ חיים", שדבריו יעשו רושם על בתו ויחקקו בנפשה. הוא העביר לבתו את סכום הכסף שהונהג על השולחן, ובהסכמתה הפך ה"חפץ חיים", רבן של כל ישראל, גדול הדור שרבבות רבבות מייחלים לפתחו, **לשותף בסידור החדש של בתו**. "חצי סידור שלי, חצי סידור שלך", לא פחות ולא יותר. אכן, עסקה.

בכך, עלה בידו לרצות את כל המעורבים בעניין. הוא החדיר בבתו את המסר הנוקב. מצד שני, הסידור החדש שכה חשקה בו, נותר בידה, וגם חתנו היקר זכה לסיוע כלכלי... אך המשימה החינוכית עדיין לא תמה ולא נשלמה.

במשך שנים רבות, כאשר היה ה"חפץ חיים" יוצא את עירתו ראדין, היה פונה אל בתו, ומבקש את ה"סידור" שלו, שכבר בלה מזווקן, לבל יפוג המסר, שלא תשכח המטרה לשמה הגענו לעולם הזה, להרבות בלימוד התורה ובעשיית רצונו יתברך. יהי רצון, שבזכות לימוד התורה הקדושה, "נהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמחה".

בברכת התורה
ה'ארכ

דברי חכמים

עב"א דלא אכלי בשרא דתורא

הסוס והעגלון

בסוגייתנו מסופר, שרב נחמן נמנע מלענות תשובה מושלמת על שאלה הלכתית, מאחר שבאותו יום הוא לא אכל בשר שור ולפיכך לא יכול היה לדקדק ולענין בדבר.

הגאון רבי שמואל גריינימן זצ"ל מספר בספרו "מעשי למלך" (ואתחנן אות ג') כי ה"חפץ חיים" זצ"ל התבטא ואמר בעניין חובתו של האדם לדאוג לבריאות גופו, כי האדם דומה לעגלון שמתפקידו להשיג על סוסו שלא ירעב, שהרי ממנו פרנסתו. כך גם על האדם להשיג על גופו, ולחזקו, שהרי הוא הכלי לעבודת הנשמה...

פנינים

דף עז"א פרה מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר

העמוד הקצר ביותר בש"ס

כידוע, דף עז"א, הינו הדף הקצר ביותר בש"ס שבו תשע מילים בלבד: "פרה מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר".

מספרים, כי ביום מן הימים, נכנס הגאון מפנוביץ' זצ"ל שמח וטוב לב אל היכל ישיבתו המעטירה. זה עתה חזר

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

עלינו להתבונן תחילה, מדוע בכלל האמינה התורה לעדותם של עדים עד כדי הריגת אנשים על פיהם. הרי ברור לכל, ששיעור מסויים של אנשים אינו דובר אמת? על כרחנו, הכרעת הדין על פי דברי העדים אינה משום מהימנותם המוחלטת, אלא מכח קביעת התורה, שחובה עלינו לקבל את עדותם.

יוצא, איפוא, שאין בית הדין מתייחס לעדות בתור גילוי דברים מן העבר, שהרי אין וודאות כי אכן הם התרחשו, אלא בעצם עדותם, יוצרים העדים "עדות" שהתורה ציוותה להאמין לה. מעתה, לפנינו יצירה חדשה ושמה "עדות", ולפיכך, גם יכולים העדים לחזור בהם מעדותם ב"תוך כדי דבור". לעומת זאת, כאשר נתבע מודה לטענות התובע, הסברה נותנת שהוא דובר אמת, ואין צורך להסתמך על הלכה או על גזירת הכתוב כדי להאמין לדבריו, ועל כן הוא אינו רשאי לחזור בו אף לא תוך כדי דבור. [נש להדגיש, כי דעתנו בנושא היא יחידה. ע"י ב"קצות החושן" (סי' ל"ד סק"ד) וב"תרומות הכרי" (סי' א), שהתורה האמינה את האדם לגבי חיובו זה מגזירת הכתוב ולא מכח סברא].

דף עח/ב הרי עלי עולה והפריש שור, ובא אחר וגנבו

דינו של הגונב ספר תורה משובח

האם אדם שהזיק תפילין מהודרות של חברו, רשאי להחזיר לו תפילין פשוטות, ולומר לו: "הרי גם בתפילין אלו ניתן לקיים מצווה"? האם אדם שהזיק ספר תורה מהודר, רשאי להחזיר לבעליו ספר תורה כשר שערכו הכספי פחות מן הספר המהודר, תוך שהוא טוען: "גם בספר זה ניתן לקרוא כדת וכדין"? האם אדם, שבערב חג הסוכות גזל אתרוג מהודר ששווה מאות דולרים, רשאי להחזיר אתרוג פשוט תוך שימוש בטענות הנזכרות לעיל? דוגמאות אלו ורבות הדומות להן, אנו מוצאים בספרי גדולי ישראל לדורותיהם, כאשר היסוד והבסיס לדיון זה, הם דברי סוגייתנו, כלהלן.

אדם שהתחייב להביא עולה לבית המקדש, חייב להפריש בעל חיים לקיום התחייבותו. והיה, אם לאחר הפרשתו, בעל חיים זה, נגנב, או אבד, ניזוק או ברח וכדומה, על הנודר להקדיש בעל חיים אחר, שהרי עדיין לא נתמלאה חובתו להביא עולה לבית המקדש. בסוגייתנו מבואר, כי אם הנודר הפריש שור לקיום נדרו, ובא חברו וגנב את השור, אין הגנב צריך להשיב לו שור, אלא די בכך שישב לו כבש או אפילו עוף [לרבי אלעזר בן עזריה]. זאת, משום שגם בהקרבת כבש או עוף יכול הנודר לקיים את נדרו, ואילו טענת הבעלים שהוא רצה להדר במצווה ולהביא שור מפותם, אין בה כדי לחייב את הגנב לשלם דמי שור, שכן, למעשה, לא נגרם כל הפסד ממוני לבעל השור.

אתרוג פשוט תמורת אתרוג מהודר: על פי דברי סוגייתנו הכריע המהר"ם מינץ (שו"ת סי' קי"ח), כי גם הגונב אתרוג מהודר רשאי להשיב לגנב אתרוג שאינו מהודר, ולטעון בפני בעל האתרוג, כי כפי שהגונב שור שהופרש לעולה, רשאי להשיב כבש, כך הגונב אתרוג מהודר רשאי להשיב אתרוג פשוט, כי גם בו ניתן לקיים את המצווה.

ההבדל בין קרבן לחפץ המשמש למצווה: על פסקו זה של המהר"ם מינץ רבו עד מאד תמיהות הפוסקים הרבים שעסקו בו, ודי אם נציין את דברי ה"חכם צבי" (שו"ת סי' ק"כ ד"ה "תשובה דברי") שכתב: "ולעניות דעתי, שגגה היא בידו". שכן, קיים חילוק מהותי בין שור שהופרש לעולה לבין אתרוג, מאחר שהשור הוא ממון הקדש, והנודר אינו רשאי למוכרו או להעביר את בעלותו, שהרי אינו שלו. לפיכך, הגנב אינו חייב להשלים לו אלא את ההפסד שנגרם לו בשל הגניבה. הפסד זה, הוא בשווי של עוף או כבש בלבד, שבהם יכול הנודר לקיים את נדרו. לעומת זאת, בעליו של אתרוג מהודר רשאי למוכרו כל אימת שיחפוץ, וממילא בידו נכס ששווי רב, ועל המזיק אתרוג זה, מוטלת חובה לשלם את דמיו עד הפרוטה האחרונה.

אמנם, כאשר אדם הזיק חפץ שערכו אינו נאמד בממון, מאחר שאסור למוכרו, כגון, ספר תורה של בית כנסת, יש מהפוסקים שחידשו (שו"ת "תורה לשמה" סי' שני"ד, שו"ת "יהודה עולה" ח"א - יו"ד סי' רצ"ב), כי לכל הדעות, המזיק ספר תורה זה רשאי לשלם את חובו בספר תורה פשוט, שהרי, אין מתייחסים אל הספר כאל חפץ בעל ערך ממוני, כי אם כחפץ בו ניתן לקיים את מצוות הקריאה בתורה, וככזה, ניתן להשלים את שנחסר בבית הכנסת בעקבות הנזק לספר התורה, גם על ידי ספר תורה פשוט. [ע"י עוד בגליון 115 בדין המזיק חפץ שאי אפשר למוכרו].

המשך מעמוד קודם

ממסע מוצלח בארצות הברית לטובת ישיבתו, ובאהבתו לתלמידיו אליהם התגעגע, עמד הגאון בהיכל הישיבה והכריז, כי מי שיאמר על אתר עמוד גמרא בעל פה יזכה בתשורה נאה. "פרה מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר", קצף ואמר בחור פיקח שזכה בתשורה...

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

נקודות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר 7088575-161-44

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997

בלגיה: הר"ר יעקב סנדוביץ 0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי

201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

בארצות הברית

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי"

בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

חזקו ואמצו

נתקבלה תרומה להדפסת

הגליון

ע"י משתתפי שיעורי הדף

היומי בבית הכנסת תורה

ועבודה שיכון הפוהמ"ז

ובבית הכנסת "דרכי נועם

בית לאה" כפר אברהם

פתח תקוה

לעילוי נשמת

הר"ר ראובן גומבו ז"ל

ב"ר צבי ז"ל

וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת אסתר

קליין ע"ה (וינה) ב"ר יעקב ז"ל

נלבית כי תשרי תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר יעקב קליין ומשפ'

שיחיו פתח תקוה

לעילוי נשמת

מרת **טויבע חוה קנופף** ע"ה

ב"ר חנוך העניך ז"ל נלבית ע"י תשרי תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אביש פירר** ז"ל

ב"ר משה מנחם ז"ל נלבית ע"י תשרי תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו